

УДК 658.8:631.1

Діченко А. Л.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті визначено, а також проаналізовано ключові фактори оцінки ефективності маркетингової товарної політики сільськогосподарських підприємств, що вирощують та реалізують продукцію рослинництва в Херсонській області. Проведено аналіз господарської та економічної діяльності підприємств Херсонщини на основі статистичної та звітної інформації, в ході чого використано інструменти маркетингового аналізу, а також сформульовано рекомендації щодо підвищення ефективності просування і реалізації вирощуваної продукції рослинництва.

Ключові слова: товар, товарна політика, маркетинг, сільське господарство, рослинництво, ефективність.

Постановка проблеми. Планування, реалізація та ефективне функціонування товарної політики є питаннями, які вимагають особливої уваги як з точки зору врахування специфіки сільськогосподарського виробництва, так і з точки зору врахування цілей підприємства. Дослідженням питання формування товарної політики, її планування, розвитку та просування товарів займалась значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців, проте чіткого алгоритму оцінки та набору методів аналізу вищезазначеного немає. Проблемою є визначення набору методів аналізу маркетингової товарної політики з метою оцінки її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні проблеми економічної сутності товарної політики як інструмента маркетингу є предметом дослідження західних учених та науковців пострадянського простору, зокрема К. Альбрехта, Д. Анкера, Е. Барлоу, А. Дайана, В. Гончарова, Р. Гріфіна, Ф. Котлера, Ж.Ж. Ламбена, Т. Левітта, М. Портера, С. Харта.

Значну увагу методологічним засадам формування та реалізації маркетингової товарної політики приділяли також вітчизняні науковці, зокрема В.В. Арестенко, Л.В. Балабанова, А.О. Бриндіна, С.С. Гаркавенко, Н.В. Герасим'як, О.О. Єранкін, С.М. Ілляшенко, В.Я. Кардаш, Я.С. Ларіна, А.Ф. Павленко, І.О. Соловйов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на глибокі дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, сьогодні недостатньо адаптованими є основні підходи, принципи, методи товарної політики щодо особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств, що й зумовлює актуальність аналізу ефективності маркетингової товарної політики, зокрема на прикладі конкретних підприємств Херсонщини.

Мета статті полягає в аналізі маркетингової товарної політики сільськогосподарських підприємств Херсонської області, оцінці ефективності їх товарної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснення ефективного сільськогосподарського виробництва є процесом, який вимагає наявності у підприємств відповідних фінансових, матеріальних та трудових ресурсів. Проте ведення сільськогосподарського виробництва викликане певними особливостями галузі, основними з яких є такі:

1) розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різних форм власності і видів господарювання, рівень господарювання і характер економічної відокремленості цих господарств визначають специфічні особливості їхніх взаємовідносин з державою;

2) у сільському господарстві земля є головним та незамінним засобом виробництва, яка за умови правильного використання в процесі сільськогосподарського виробництва не тільки зберігає свої властивості, але й постійно їх поліпшує;

3) сезонний характер виробництва, який спричинений різницею між періодом виробництва і робочим періодом сільськогосподарського виробництва; сезонний характер сільськогосподарського виробництва зумовлює нерівномірність використання робочої сили, машин і знарядь, одержання продукції та надходження коштів від її реалізації;

4) сільськогосподарське виробництво просторово розосереджене, що спричинює великі обсяги внутрішньогосподарських перевезень вантажів (зерна, кормів, добрив, пального тощо), а також витрат енергетичних ресурсів і засобів виробництва;

5) частина одержаної сільськогосподарської продукції використовується в подальшому виробничому процесі як засіб виробництва; це насіння, корми, молодяк тварин та інша продукція, частка якої становить понад 20% валової продукції сільського господарства;

6) залежність від природно-кліматичних умов, що безпосередньо впливає на кінцеві результати та рівень ефективності виробництва [1, с. 156-170].

В результаті вищезазначеного стверджуємо, що специфіка сільськогосподарського виробництва має об'єктивний характер. У зв'язку з цим зберігаються відмінності між промисловою і сільськогосподарською працею, а індустріальний розвиток сільського господарства ніколи не матиме всіх тих рис, які властиві промисловості. Особливості сільського господарства як галузі народного господарства визначають структуру виробництва, рівень забезпеченості та використання техніки, склад робочої сили, характер поділу праці та форми її організації, зумовлюють нерівномірність надходження коштів від реалізації продукції тощо. Звідси випливають своєрідний характер дії економічних законів у сільському господарстві, специфіка його відтворення та розвитку [1; 2].

Характеризуючи ведення сільського господарства в Україні, ми погодимося з думкою провідних науковців-аграрників про те, що воно має зональний характер, ведення рослинництва прямо залежить від якості ґрунтів, кількості опадів та температури повітря.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність підприємств Херсонської області, а саме ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»», сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Таврійська перспектива», товариство з обмеженою відповідальністю науково-виробнича фірма «Дріада, ЛТД», товариство з обмеженою відпо-

відальністю «АПФ «Юагросервіс»», дочірнє підприємство «Фрідом Фарм».

Здійснено дослідження товарного асортименту вибраних підприємств Херсонської області за 2011 та 2015 рр. Для дослідження використовуватимуться розрахунки для визначення рівня товарності підприємств та структури асортименту вирощуваних сільськогосподарських культур.

Аналіз товарного асортименту сільськогосподарських підприємств Херсонської області у 2011 р. показав, що протягом року він складався з озимої пшениці, кукурудзи на зерно, озимого та ярого ячменю, соняшнику, сої та озимого ріпаку. Проте кожне вибране підприємство має різні рівні товарності, що пояснюється різними обсягами виробництва, реалізації продукції, цілями, які супроводжують керівництво підприємств під час розроблення товарного асортименту, наявними та запланованими каналами реалізації продукції, особливостями попиту та якістю сільськогосподарської продукції.

ТОВ АПФ «Юагросервіс» має середні рівні товарності таких культур, як озима пшениця (52,6%), соняшник (63,4%), що пояснюється тим, що не вся наведена продукція, яка виробляється підприємством, була реалізована. Рівень товарності ярого ячменю становив 142,1%, що пояснюється тим, що були реалізовані товарні залишки продукції за минулі виробничі сезони, що дало змогу підприємству отримати додаткові грошові надходження. Рівень товарності озимого ячменю та сої у 2011 р. склав 100%, адже та кількість продукції, яка була вироблена підприємством, вся була реалізована протягом цього виробничого періоду.

Рівень товарності сільськогосподарських культур ТОВ «Таврійська перспектива» у 2011 р. характеризується такими показниками: озима пшениця – 152,6%, кукурудза на зерно – 99,6%, озимий ячмінь – 77,5%, соняшник – 88,1%, соя – 13,6%, озимий ріпак – 99,4%. Ці показники товарності сільськогосподарських культур є досить високими та перспективними для майбутньої виробничої діяльності, адже виникли в результаті вдало розробленої політики розподілу продукції та підтримання попиту на продукцію підприємства. Проте кормові коренеплоди та кормові баштанні культури характеризуються нульовим рівнем товарності. Виходячи зі звітних даних підприємства, можемо сказати, що протягом 2011 р. відбувалося лише виробництво цієї продукції. Причинами нульового показника товарності цієї продукції може бути те, що культура вирощувалася для власних господарських цілей підприємства з метою зміни сівозміни, або продукція не знайшла попит у споживачів. Рівень товарності сої у 13,6% є досить заниженим порівняно з досліджуваними підприємствами, причинами якого можуть бути зміна пріоритетів збутової політики щодо накопичення продукції на складах підприємства або знижений попит на сою саме в цьому географічному регіоні та занижена ціна її закупівлі ринковими посередниками, що змусило керівництво підприємства прийняти рішення не здійснювати її реалізацію.

ДП «Фрідом Фарм» має такі показники рівня товарності сільськогосподарських культур: озима пшениця – 139,2%, кукурудза на зерно – 132,6%, ячмінь озимий – 100,3%, ячмінь ярий – 143,5%, соняшник – 100%, соя – 7,6%, ріпак озимий – 100%. Протягом аналізованого періоду майже всі сільськогосподарські культури були реалізовані в повному обсязі, навіть відбулась реалізація

товарних залишків попередніх виробничих періодів. Проте рівень товарності сої є заниженим, що спричинило відсутність збуту.

Рівень товарності сільськогосподарських культур ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» характеризується такими досить позитивними показниками, якими можна охарактеризувати діяльність підприємства. У 2011 р. рівень товарності продукції підприємства характеризується такими розрахунковими показниками: озима пшениця – 105,2%, пшениця яра – 100%, ячмінь озимий – 76,4%, просо – 72,1%, соняшник – 58,7%, соя – 110,6%, ріпак озимий – 88,4%, які пояснюються активним процесом реалізації продукції та існуванням попиту на продукцію підприємства у Херсонському регіоні. Рівень товарності гречки протягом аналізованого періоду був нульовим, відповідно до якого вся вироблена продукція була реалізована. Щодо кукурудзи на зерно, то у 2011 р. реалізували її товарні запаси з попередніх сезонів у розмірі 630 ц, не здійснюючи її посів та збирання.

Рівень товарності сільськогосподарських культур ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»», яке здійснює виробничу діяльність в зоні степу України та має вагомий земельні ресурси порівняно з конкурентами, характеризується такими показниками. Рівень товарності продукції рослинництва: озима пшениця – 87,4%, пшениця яра – 150,6%, кукурудза на зерно – 88,8%, ячмінь озимий – 75,1%, ячмінь ярий – 88,7%, соняшник – 94,4%, соя – 84,9%. Рівень товарності продукції тваринництва: свині – 100,9%, птиця – 60%. Протягом 2011 р. реалізовано гречку попередніх виробничих періодів у розмірі 92 ц.

Проаналізувавши товарний асортимент сільськогосподарських підприємств Херсонської області у 2011-2015 рр., можемо зазначити, що такий склад товарного асортименту є типовим для сільськогосподарських підприємств зони Степу. Дослідження рівня товарності сільськогосподарських підприємств дає підстави стверджувати, що підприємства активно здійснюється виробнича та збутова діяльність, їх продукція користується попитом серед споживачів, зокрема промислових. Аналіз дає підстави стверджувати, що товарна продукція досліджуваних сільськогосподарських підприємств є конкурентоспроможною та досить розширеною, товарний асортимент адаптований до вимог ринку та формується з урахуванням наявних вимог до вирощування сільськогосподарських підприємств та товарного асортименту конкурентів.

Товарний асортимент сільськогосподарських підприємств Херсонської області у 2015 р. складався з традиційних озимої пшениці, кукурудзи на зерно, соняшнику, сої та інших культур. Протягом 2015 р. товарний асортимент досліджуваних підприємств характеризувався такими показниками рівня товарності продукції.

ТОВ АПФ «Юагросервіс» у 2015 р. досяг таких показників: озима пшениця – 99,6%, ячмінь озимий – 104,6%, ячмінь ярий – 104,6%, соняшник – 95,4%, ріпак озимий – 99,7%. Порівняно з попереднім аналітичним періодом товарний асортимент у 2015 р. розширився на одну позицію, причинами чого слугували поява попиту на озимий ячмінь та конкурентоспроможна ринкова ціна.

Сільськогосподарське підприємство ТОВ «Таврійська перспектива» у 2015 р. мало такі показники товарності: пшениця озима – 96,7%, кукурудза на зерно – 314,6%, ячмінь озимий – 74,5%, ячмінь ярий – 61,2%, просо – 99,3%, соняшник – 119,8%, соя – 85,6%, ріпак озимий – 101,2%.

Таблиця 1

Товарний асортимент підприємств Херсонської області протягом 2011 р.

Асортимент	ТОВ АПФ «Юагросервіс»				ТОВ «Таврійська перспектива»				ДП «Фрідом Фарм»				ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД»				ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»»			
	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %
Пшениця озима	21 034	52,6	11 072	112 215	152,6	128 515	178 933	139,2	12 013	12 636	105,2	7 017	6 131	87,4						
Пшениця яра									525	525	100,0	557	839	150,6						
Гречка									156		0,0		92							
Кукурудза на зерно				41 394	99,6	74 170	98 379	132,6		630		2 715	2 388	88,0						
Ячмінь озимий	2 471	100,0	2 471	6 923	77,5	2 660	2 667	100,3	1 941	1 482	76,4	610	458	75,1						
Ячмінь ярий	5 524	142,1	7 847	11 778	92,4	2 692	3 863	143,5				1 045	927	88,7						
Просо									438	316	72,1									
Соняшник	7 315	63,4	4 637	12 910	88,1	9 681	9 680	100,0	3 382	1 956	58,7	5 132	4 847	94,4						
Соя	1 838	100,0	1 838	11 076	13,6	310 109	23 664	7,6	4 964	5 488	110,6	15 510	13 165	84,9						
Ріпак озимий				20 264	99,4	74 361	74 349	100,0	5 083	4 492	88,4									
Кормові коренеплоди і кормові баштанні				7 043	0,0															
Свині												115	116	100,9						
Птиця												15	9	60,0						

Джерело: сформовано автором за звітними даними підприємств [5-9]

Таблиця 2

Товарний асортимент досліджуваних підприємств Херсонської області протягом 2015 р.

Асортимент	ТОВ АПФ «Юагросервіс»				ТОВ «Таврійська перспектива»				ДП «Фрідом Фарм»				ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД»				ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»»			
	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %	Обсяг виробництва, ц	Товарність, %	Обсяг реалізації, ц	Товарність, %
Пшениця озима	19 837,0	99,6	99 574	96 254	96,7	89 424	81 778	91,4	19 991	18 117	90,6	33 781	2 989	8,8						
Пшениця яра																				
Гречка									350	377	107,7									
Кукурудза на зерно			23 260	73 166	314,6	125 301	109 744	87,6	1 767	1 597	90,4	18 909,4	2 968	15,7						
Ячмінь озимий	7 651,0	104,6	9 185	6 841	74,5	17 656	16 289	92,3	727	445	61,2	12 413	10 778	86,8						
Ячмінь ярий	4 678,0	104,6	23 705	14 499	61,2	33 593	28 752	85,6	975	294	30,2									
Просо			1 148	1 140	99,3				780	845	108,3									
Сорго						3 126	3 105	99,3												
Інші зернові та зернобобові																				
Соняшник	47 94,0	95,4	22 213	26 622	119,8	28 730	32 803	114,2	5 026	2 640	52,5	3 801,2	1 563	41,1						
Соя			106 375	91 010	85,6	268 702	267 526	99,6	12 093	9 201	76,1	41 331,8	29 593	71,6						
Ріпак озимий	8 484,0	99,7	5 554	5 623	101,2	26 027	25 956	99,7	2 600	2 350	90,4	2 751,8	2 546	92,5						

Джерело: сформовано автором за звітними даними підприємств [5-9]

Таблиця 3
SWOT-аналіз діяльності ДП «Фрідом Фарм»

Чинники	Вага	Експертна оцінка	Середньозважена оцінка
Внутрішнє середовище			
Сильні сторони (S)			
Нааявність довгострокових договорів оренди	4	3,1	12,4
Оновлена технічна база	5	4,4	22,0
Розширений товарний асортимент	4	3,8	15,2
Активна збутова діяльність	4	4,2	16,8
Імідж на ринку	4	4,1	16,4
Конкурентоздатна цінова політика	5	3,6	18,00
			101,8
Слабкі сторони (W)			
Неучасть персоналу в ухваленні управлінських рішень	3	2,8	8,4
Слабкість у створенні нових видів продукції	5	4,8	24,0
Залежність від постачальників комплектуючих	4	3,6	14,4
Недостатнє використання маркетингу в діяльності	4	4,9	19,6
Залежність від курсу валюти	3	4,2	12,6
Відсутність власної сільськогосподарської техніки	5	4,2	21,0
			100,0
Зовнішнє середовище			
Можливості (O)			
Зростання попиту на продукцію	4	4,3	17,2
Використання елементів маркетингу в діяльності	5	4,0	20,0
Залучення додаткових сегментів	4	3,9	15,6
Входження в нові сегменти ринку	3	3,1	9,3
Впровадження міжнародних систем управління якістю та безпечністю продукції	3	2,9	8,7
Підвищення рівня цін	4	4,4	17,6
			88,4
Загрози (T)			
Зростання податків та митних зборів	4	4,7	18,8
Несприятлива економічна ситуація в державі	4	4,6	18,4
Поширеність вертикально інтегрованих структур	4	3,9	15,6
Відміна мораторію на землю	5	4,9	24,5
Зростання темпів інфляції	5	4,2	21,0
Зниження репутації	4	2,8	11,2
			109,5

Джерело: розраховано автором

Рівень товарності продукції ДП «Фрідом Фарм» у 2015 р. виражений такими показниками: озима пшениця – 91,4%, кукурудза на зерно – 87,6%, ячмінь озимий – 92,3%, ячмінь ярий – 85,6%, сорго – 99,3%, соя – 114,2%, соя – 99,6%, ріпак озимий – 99,7%.

ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» у 2015 р. мало такі показники рівня товарності сільськогосподарської продукції: пшениця озима – 90,6%, гречка – 107,7%, кукурудза на зерно – 90,4%, ячмінь озимий – 61,2%, ячмінь ярий – 30,2%, просо – 108,3%, соя – 52,5%, соя – 76,1%, ріпак озимий – 90,4%.

Товарний асортимент ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» у 2015 р. був незмінний порівняно з 2014 р. і мав такі показники рівня товарності сільськогосподарської продукції: пшениця озима – 8,8%, кукурудза на зерно 15,7%, ячмінь озимий – 86,8%, соя – 41,4%, соя – 71,6%, ріпак озимий – 92,5%. Порівнюючи рівень товарності продукції цього підприємства з попередніми періодами, зазначаємо, що його показники різко знизилися, що пояснюється погіршенням економічної та політичної ситуації в країні, зниженням купівельної спроможності споживачів підприємства.

Проведемо SWOT-аналіз одного з досліджуваних сільськогосподарських підприємств. З досліджуваних підприємств для аналізу вибрано ДП «ФРІДОМ ФАРМ», адже з усіх аналізованих воно є підприємством з іноземними інвестиціями і порівняно високим прибутком.

Комплекс основних завдань аналізу товарної політики включає оцінку економічних вигод підприємства від реалізації окремого виду товару, товарних ліній та товарного портфеля загалом; визначення ставлення цільових споживачів до товарів підприємства та товарів-субститутів; виявлення сильних та слабких сторін товару й портфеля, можливостей та загроз з боку ринку; оцінку позиції товарної марки на ринку та визначення її вартості; компаративний аналіз доданої вартості агрохарчових продуктів; релевантність упаковки товару щодо вимог різних суб'єктів ринку; оцінку доцільності та результативності процесу розроблення та впровадження у виробництво нових товарів, зокрема в рамках конгломератної диверсифікації; ідентифікацію особливостей формування товарного портфеля, його узгодженість з цілями підприємства та збалансованість з огляду на життєвий цикл товарів; розробку заходів щодо покращення структурних елементів товару та оптимізації товарного портфеля [4].

Вирішення зазначених завдань потребує окреслення об'єкта та предмета аналізу. Як об'єкт аналізу товарної політики визначено окрему товарну одиницю та її структурні елементи, товарні лінії та продуктовий портфель, інноваційний товар та процес його розроблення і комерціалізації. Відповідно до визначеного об'єкта та завдань аналізу його предметом є споживча цінність товару як окремої одиниці, економічні вигоди підприємства від виробництва товару, характеристики марки товару, оцінка упаковки товару з позицій суб'єктів ринку, результати просування нових товарів, параметри товарного профілю та його збалансованість щодо життєвого циклу та функцій. За цим методом можна провести експертне оцінювання товарної політики зазначених підприємств, вибравши лише ті, що відносяться до сільськогосподарської продукції.

Таблиця 4
Оцінювання параметрів товарної політики
ТОВ АПФ «Юагросервіс» (за даними 2015 р.)

Основні групи товарів	Споживча цінність товару, балльна оцінка	Економічна вигода від виробництва товару	Товарність	Довжина товарного асортименту	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)
Пшениця озима	8	3 382,9	99,6	5	5
Ячмінь озимий	8	1 233,2	104,6		
Ячмінь ярий	8	755,8	104,6		
Соняшник	9	1 841,9	95,4		
Ріпак озимий	9	3 265,0	99,7		
Середнє значення	8,4	2 095,8	100,8	5	5

Примітка: споживча цінність товару оцінюється експертами

Джерело: сформовано автором

Оцінка параметрів товарної політики ТОВ АПФ «Юагросервіс» за 2015 р. дає підстави стверджувати, що продукція підприємства характеризується порівняно високою споживчою цінністю, середнє значення якої становило 8,4, та достатнім рівнем товарності, який за окремими культурами перевищував 100%, наприклад озимий та ярий ячмінь – 104,6%. Найбільшу економічну вигоду отримало підприємство від реалізації озимих пшениці (3 382,9 тис. грн.) та ріпаку (3 265,0 тис. грн.). Товарний асортимент підприємства є не занадто різноманітним, адже його довжина складає п'ять позицій. Загалом можна стверджувати, що збалансованість товарного портфеля ТОВ АПФ «Юагросервіс» перебуває на середньому рівні.

Подальша оцінка параметрів товарної політики проводитиметься для сільськогосподарського підприємства ТОВ «Таврійська перспектива» (табл. 5).

Таблиця 5
Оцінювання параметрів товарної політики
ТОВ «Таврійська перспектива»
(за даними 2015 р.)

Основні групи товарів	Споживча цінність товару, балльна оцінка	Економічна вигода від виробництва товару	Товарність	Довжина товарного асортименту	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)
Пшениця озима	8	26 470,6	96,7	8	7
Кукурудза на зерно	10	26 171,5	314,6		
Ячмінь озимий	8	1 588,7	74,5		
Ячмінь ярий	8	29 88,9	61,2		
Просо	7	218,1	99,3		
Соняшник	9	11 290,5	119,8		
Соя	8	45 460,0	85,6		
Ріпак озимий	9	24 28,7	101,2		
Середнє значення	8,38	14 577,13	119,1		

Примітка: споживча цінність товару оцінюється експертами

Джерело: сформовано автором

Оцінка параметрів товарної політики ТОВ «Таврійська перспектива» за 2015 р. дає підстави стверджувати, що з урахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва та наявних природно-кліматичних умов вона є порівняно збалансованою, адже показник збалансованості товарного портфеля становив 7, що є порівняно високим значенням. Споживча цінність товару протягом досліджуваного періоду становила 8,38. Економічна вигода від реалізації товару мала такі значення: озима пшениця – 26 470,6 тис. грн., кукурудза на зерно – 26 171,5 тис. грн., озимий ячмінь – 1 588,7 тис. грн., ячмінь ярий – 2 988,9 тис. грн., соняшник – 11 290,5 тис. грн., соя – 45 460 тис. грн. Дослідження рівня товарності продукції дало такі результати: найбільші рівні товарності були на кукурудзу на зерно (314,6%), соняшник (119,8%), ріпак озимий (101,2%). Довжина товарного асортименту протягом 2015 р. склала 8 одиниць продукції.

У табл. 6 наведено оцінку параметрів товарної політики ДП «ФРІДОМ ФАРМ», яке серед досліджуваних підприємств є найбільшим.

Таблиця 6
Оцінювання параметрів товарної політики
ДП «Фрідом Фарм» (за даними 2015 р.)

Основні групи товарів	Споживча цінність товару, балльна оцінка	Економічна вигода від виробництва товару	Товарність	Довжина товарного асортименту	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)
Пшениця озима	8	16 008,0	91,4	8	8
Кукурудза на зерно	10	17 569,0	87,6		
Ячмінь озимий	8	2 791,0	92,3		
Ячмінь ярий	8	5 089,0	85,6		
Сорго	6	394,0	99,3		
Соняшник	9	10 550,0	114,2		
Соя	8	140 640,0	99,6		
Ріпак озимий	9	13 370,0	99,7		
Середнє значення	8,38	25 801,4	96,2		

Примітка: споживча цінність товару оцінюється експертами

Джерело: сформовано автором

Дослідження товарної політики ДП «ФРІДОМ ФАРМ» за 2015 р. дає підстави стверджувати, що споживча цінність товару склала 8,38 балів. Найбільша економічна вигода від виробництва була від таких товарів: пшениця озима – 16 008 тис. грн., кукурудза на зерно – 17 569 тис. грн., соя – 140 640 тис. грн., ріпак озимий – 13 370 тис. грн., соняшник – 10 550 тис. грн. За підсумками проведеного аналізу можна сказати, що довжина та збалансованість товарного портфеля становлять 8 балів.

Товарна політика ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» у 2015 р. характеризувалася такими показниками: споживча цінність товару становила 8,22 балів, довжина та збалансованість товарного портфеля підприємства склала 9 балів. Економічна вигода від виробництва товарів була такою: пшениця озима – 3 883,8 тис. грн., гречка – 131,2 тис. грн., кукурудза на зерно – 344,8 тис. грн., ячмінь озимий – 111,7 тис. грн., соняшник – 4 070,3 тис. грн., соя – 3 924,2 тис. грн., ріпак озимий –

1 058,2 тис. грн. Рівень товарності сільськогосподарської продукції ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» складав був таким: пшениця озима – 90,6%, гречка – 107,7%, кукурудза на зерно – 90,4%, ячмінь озимий – 61,2%, ячмінь ярий – 30,2%, просо – 108,3%, соняшник – 52,5%, соя – 76,1%, ріпак озимий – 90,4%. За результатами дослідження товарна політика ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» є збалансованою та насиченою, що пояснюється більшою кількістю продукції, що виробляється підприємством.

Таблиця 7

Оцінювання параметрів товарної політики ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» (за даними 2015 р.)

Основні групи товарів	Споживча цінність товару, бальна оцінка	Економічні вигоди від виробництва товару	Товарність	Довжина товарного асортименту	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)
Пшениця озима	8	3 883,8	90,6	9	9
Гречка	7	131,2	107,7		
Кукурудза на зерно	10	344,8	90,4		
Ячмінь озимий	8	111,7	61,2		
Ячмінь ярий	8	74,0	30,2		
Просо	7	189,3	108,3		
Соняшник	9	4 070,3	52,5		
Соя	8	3 924,2	76,1		
Ріпак озимий	9	1 058,2	90,4		
Середнє значення	8,22	1 493,63	78,6		

Примітка: споживча цінність товару оцінюється експертами

Джерело: сформовано автором

Дослідження товарної політики ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» на ринку сільськогосподарської продукції Херсонської області наведено у табл. 8.

Розраховані дані дають підстави стверджувати, що товарна політика не є широкою. Довжина товарного асортименту у 2015 р. становила 6 балів, споживча цінність продукції підприємства склала 8,67 бали, збалансованість товарного портфеля – 7 балів. Середнє значення рівня товарності продукції у 2014 р. становило 52,75%, найбільшу економічну вигоду від виробництва мають соя (15 724,4 тис. грн.), ріпак озимий (1 512,9 тис. грн.) та ячмінь озимий (1 277 тис. грн.). Наведений

аналіз дає змогу стверджувати, що товарна політика ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» у 2015 р. порівняно з досліджуваними підприємствами була вузькою, причинами чого були недостатність матеріальних коштів та відсутність попиту на продукцію підприємства.

Таблиця 8

Оцінювання параметрів товарної політики ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» (за даними 2015 р.)

Основні групи товарів	Споживча цінність товару, бальна оцінка	Економічні вигоди від виробництва товару	Товарність	Довжина товарного асортименту	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)
Пшениця озима	8	560,8	8,8	6	7
Кукурудза на зерно	10	468,8	15,7		
Ячмінь озимий	8	1 277,0	86,8		
Соняшник	9	752,8	41,1		
Соя	8	15 724,4	71,6		
Ріпак озимий	9	1 512,9	92,5		
Середнє значення	8,67	3 382,78	52,75	6	7

Примітка: споживча цінність товару оцінюється експертами

Джерело: сформовано автором

Відообразимо отримані результати оцінки товарної політики у підсумковій таблиці (табл. 9).

За результатами оцінювання можна зробити висновок про рівень розвитку товарної політики в досліджуваних підприємствах. Найбільш збалансованою можна вважати товарну політику підприємств ТОВ «Таврійська перспектива» та ДП «Фрідом фарм». Ці підприємства мають однакову оцінку споживчої цінності товарів, найбільші економічні вигоди від виробництва і продажу продукції, досить високий рівень товарності (близько 100% і вище), а також довжину асортименту у 8 одиниць. Середні позиції займають ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» та ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»». При цьому вони отримали найнижчі бали за рівнем товарності. Найгірша позиція в рейтингу у ТОВ АПФ «Юагросервіс», що зумовлене недостатньою збалансованістю товарного портфеля та незначними економічними вигодами від виробництва товарів.

На основі даних про обсяги продажу сільськогосподарської продукції вивчимо товарний

Таблиця 9

Зведена таблиця оцінювання параметрів товарної політики досліджуваних підприємств

Підприємство	Споживча цінність товарів, бальна оцінка	Ранг	Економічні вигоди від виробництва товару	Ранг	Товарність	Ранг	Довжина товарного асортименту	Ранг	Збалансованість життєвого циклу (або товарного портфеля)	Ранг	Підсумкове значення
ТОВ АПФ «Юагросервіс»	8,4	2	2 095,8	4	100,8	2	5	4	5	4	3,2
ТОВ «Таврійська перспектива»	8,38	3	14 577,13	2	119,1	1	8	2	7	3	2,2
ДП «Фрідом фарм»	8,38	3	25 801,4	1	96,2	3	8	2	8	2	2,2
ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД»	8,22	4	1 493,63	5	78,6	4	9	1	9	1	3
ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»»	8,67	1	3 382,78	3	52,75	5	6	3	7	3	3

Джерело: сформовано автором

асортимент досліджуваних підприємств за допомогою методу АВС-аналізу та побудуємо відповідні графіки товарної продукції для аналізованих підприємств.

Результати АВС-аналізу ТОВ АПФ «Юагросервіс» показують, що до групи А належать озима пшениця та ріпак озимий, які є основним джерелом надходження фінансових коштів на підприємстві. Група В у свій склад включає лише сояшник, а група С налічує озимий та ярий ячмінь. Детальніше графік АВС-аналізу представлено на рис. 1.

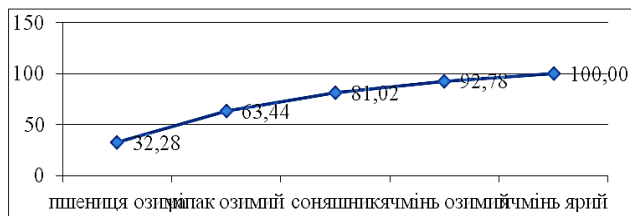

Рис. 1. Графік АВС-аналізу ТОВ АПФ «Юагросервіс»

Джерело: побудовано автором за даними річної звітності підприємства

За допомогою АВС-аналізу дослідимо обсяги реалізації товарів ТОВ «Таврійська перспектива» на ринку сільськогосподарської продукції Херсонської області (табл. 11).

Дані АВС-аналізу ТОВ «Таврійська перспектива» за 2015 р. показали, що до групи А належать такі культури, як соя, пшениця озима та кукурудза на зерно. Група В представлена сояшником. До групи С входять ярий та озимий ячмінь, просо, озимий ріпак, а також послуги,

які надає сільськогосподарське підприємство у рослинництві та тваринництві, та інша продукція, що є джерелом фінансових надходжень на підприємстві.

Дані АВС-аналізу досліджуваного підприємства ТОВ «Таврійська перспектива» за 2015 р. графічно відобразимо на рис. 2.

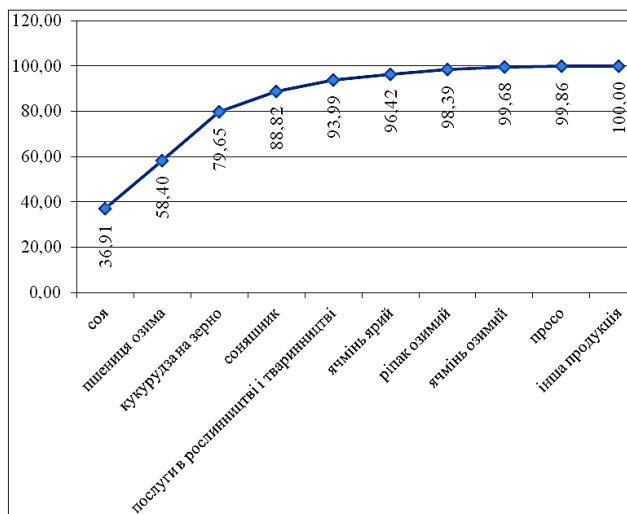

Рис. 2. АВС-аналіз ТОВ «Таврійська перспектива» за 2015 р.

Джерело: побудовано автором за даними річної звітності підприємства

Проведений АВС-аналіз ДП «Фрідом фарм» показав, що до групи А належать соя та кукурудза на зерно, до групи В належить озима пшениця,

Таблиця 10
АВС-аналіз сільськогосподарського підприємства «ТОВ АПФ «Юагросервіс»» (за даними 2015 р.)

Первинний список			Упорядкований список				Група
Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Частка з наростаючим підсумком, %	
Пшениця озима	3 382,9	32,28	Пшениця озима	3 382,9	32,28	32,28	А
Ячмінь озимий	1 233,2	11,77	Ріпак озимий	3 265	31,16	63,44	А
Ячмінь ярий	755,8	7,21	Сояшник	1 841,9	17,58	81,02	В
Сояшник	1 841,9	17,58	Ячмінь озимий	1 233,2	11,77	92,79	С
Ріпак озимий	3 265	31,16	Ячмінь ярий	755,8	7,21	100,0	С
Разом	10 478,8	100,00		10 478,8	100	X	X

Джерело: розраховано автором за даними річної звітності підприємств

Таблиця 11
АВС-аналіз сільськогосподарського підприємства ТОВ «Таврійська перспектива» (за даними 2015 р.)

Первинний список			Упорядкований список				Група
Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Частка з наростаючим підсумком, %	
Пшениця озима	26 470,6	21,49	Соя	45 460	36,91	36,91	А
Кукурудза на зерно	26 171,5	21,25	Пшениця озима	26 470,6	21,49	58,4	А
Ячмінь озимий	1 588,7	1,29	Кукурудза на зерно	26 171,5	21,25	79,65	А
Ячмінь ярий	2 988,9	2,43	Сояшник	11 290,5	9,17	88,82	В
Просо	218,1	0,18	Послуги в рослинництві і тваринництві	6 371,3	5,17	93,99	С
Сояшник	11 290,5	9,17	Ячмінь ярий	2 988,9	2,43	96,42	С
Соя	45 460	36,91	Ріпак озимий	2 428,7	1,97	98,39	С
Ріпак озимий	2 428,7	1,97	Ячмінь озимий	1 588,7	1,29	99,68	С
Інша продукція	178,2	0,14	Просо	218,1	0,18	99,86	С
Послуги в рослинництві і тваринництві	6 371,3	5,17	Інша продукція	178,2	0,14	100,00	С
Разом	123 166,5	100		123 166,5	100	X	X

Джерело: розраховано автором за даними річної звітності підприємств

групу С представляють ріпак озимий, сояшник, ярий та озимий ячмінь, сорго, послуги в рослинництві та тваринництві, а також інша продукція підприємства, яка є частиною у процесі грошових надходжень досліджуваного сільськогосподарського підприємства. Детальний графік АВС-аналізу наведено на рис. 3.

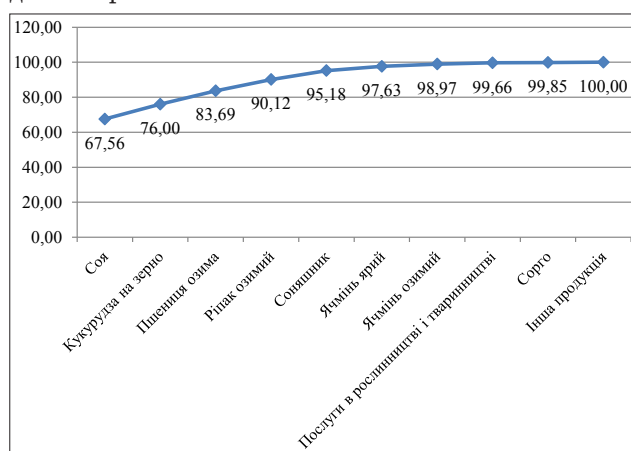

Рис. 3. АВС-аналіз ДП «Фрідом фарм» за 2015 р.

Джерело: побудовано автором за даними річної звітності підприємства

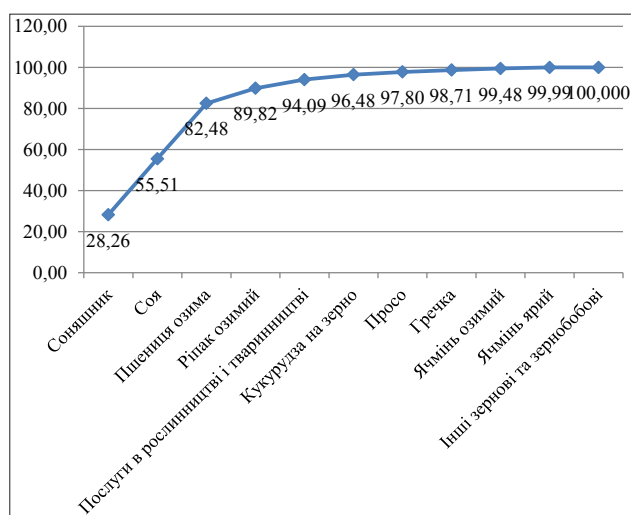

Рис. 4. АВС-аналіз ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» у 2015 р.

Джерело: побудовано автором за даними річної звітності підприємства

Виходячи з даних доходу від реалізації продукції, проведемо АВС-аналіз для сільськогосподарського підприємства ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД». Розмір доходу від реалізації покладено в основу ранжування продукції на три групи, які показують дохідність та частку доходу від реалізації продукції у структурі доходу підприємства.

Проведення АВС-аналізу ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» дало можливість отримати такі результати, які відображають значення сільськогосподарської продукції у процесі реалізації. До групи А належать сояшник та соя, групу В представляють озимі пшениця та ріпак, до групи С входять кукурудза на зерно, просо, гречка, озимий та ярий ячмінь, послуги у тваринництві та рослинництві, а також інші зернові. Графічне зображення АВС-аналізу для ТОВ НВФ «Дріада, ЛТД» наведено на рис. 4.

Проведено АВС-аналіз для ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»», яке здійснює виробничу діяльність на території Херсонської області (табл. 12).

АВС-аналіз сільськогосподарського підприємства ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» показав, що у процесі реалізації продукції для підприємства велике значення має група А, яка є основою складовою фінансових надходжень та до якої належить лише соя. До групи В належать озимі ріпак та ячмінь, групу С представляють такі сільськогосподарські культури, як сояшник, озима пшениця, кукурудза на зерно, інша продукція рослинництва та кошти від надання підприємством послуг у рослинництві та тваринництві.

Графік АВС-аналізу ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» наведено на рис. 5.

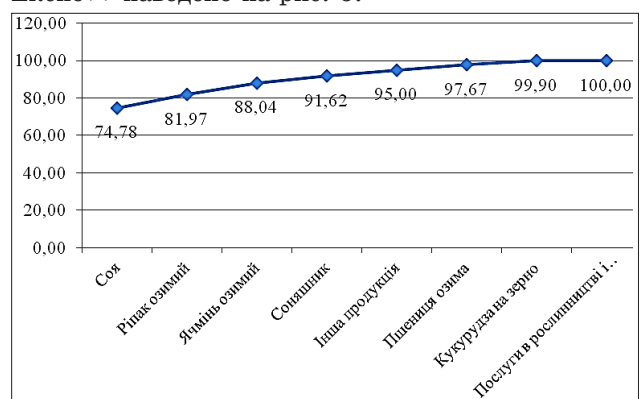

Рис. 5. АВС-аналіз ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» у 2015 р.

Джерело: побудовано автором за даними річної звітності підприємства

Таблиця 12

АВС-аналіз сільськогосподарського підприємства ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»» (за даними 2015 р.)

Первинний список			Упорядкований список				Група
Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Назва позиції	Дохід від реалізації, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Частка з наростаючим підсумком, %	
Пшениця озима	560,8	2,67	Соя	15 724,4	74,78	74,78	А
Кукурудза на зерно	468,8	2,23	Ріпак озимий	1 512,9	7,19	81,97	В
Ячмінь озимий	1277	6,07	Ячмінь озимий	1 277	6,07	88,04	В
Сояшник	752,8	3,58	Сояшник	752,8	3,58	91,62	С
Соя	15 724,4	74,78	Інша продукція	709,6	3,37	94,99	С
Ріпак озимий	1 512,9	7,19	Пшениця озима	560,8	2,67	97,66	С
Інша продукція	709,6	3,37	Кукурудза на зерно	468,8	2,23	99,89	С
Послуги в рослинництві і тваринництві	22	0,10	Послуги в рослинництві і тваринництві	22	0,10	100,0	С
Разом	21 028,3	100		21 028,3	100	X	X

Джерело: розраховано автором за даними річної звітності підприємств

Таким чином, узагальнивши результати проведених АВС-аналізів п'яти підприємств, можемо зробити висновок, що найбільш дохідними для більшості підприємств залишаються соя, ріпак озимий, кукурудза на зерно, озима пшениця. Причинами постійної дохідності від цих видів сільськогосподарської продукції є наявність підвищеного попиту, зокрема серед промислових споживачів, та високі показники якості продукції.

Висновки. Отже, можемо зробити такі висновки.

1) Проаналізувавши дані звітності п'яти підприємств за 2011-2015 рр., можемо зробити висновок, що найбільш дохідними для аналізованих підприємств Херсонської області залишаються соя, ріпак озимий, кукурудза на зерно, озима пшениця. Причинами постійної дохідності від цих видів сільськогосподарської продукції є наявність підвищеного попиту, зокрема серед промислових споживачів, та високі показники якості продукції.

2) Безпосередній аналіз маркетингової діяльності дає змогу зробити такі висновки: всі підпри-

ємства ведуть збалансовану маркетингову діяльність, регулювання попиту, реалізації продукції та посіву культур здійснюється на основі ринкових цін та сівозміни.

3) Експертна оцінка параметрів товарної політики підприємств свідчить про відсутність значних змін в розробці та реалізації маркетингової діяльності, а також товарної політики в усіх аналізованих підприємствах, зокрема ранг 2.2 відведено ТОВ «Таврійська перспектива» та ДП «Фрідом Фарм», ранг 3 мають ТОВ НВФ «Дріада ЛТД» та ТОВ «Фірма «Універсал-Експо»», а найбільше значення (3.2) має ТОВ АПФ «Юагросервіс». Дані розриву ранжування не є істотними.

4) Під час проведення АВС-аналізу групування не мало суттєвих відмінностей, грошові надходження були найбільшими по групі А, до якої в усіх підприємствах включено продукцію з найвищими цінами, а саме сою, пшеницю озиму та кукурудзу на зерно, по інших групах суттєвих змін в наборі культур також не спостерігалось.

Список використаних джерел:

1. Аграрний маркетинг: навч. посіб. для студ. вищих аграр. закл. освіти II-IV рівнів акредитації / за ред. М.І. Лобанова, Т.А. Маркіної. Мелітополь: б. в., 2007. 277 с.
2. Бетлій М.О., Бородіна М.О. та ін. Аграрний сектор України на шляху до Євроінтеграції: монографія. Ужгород: ІВА, 2006. 496 с.
3. Верба В.А. Оптимізація товарного портфеля як чинник підвищення економічної ефективності виробничого підприємства. Проблеми економіки. 2014. № 4. С. 262-268.
4. Карпенко В.Л. Генезис поняття «маркетингова товарна політика» у вітчизняній економічній літературі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2011. № 6. Т. 2. С. 62-66.
5. Статистична і фінансова звітність ТОВ АПФ «ЮАГРОСЕРВІС».
6. Статистична і фінансова звітність ТОВ «Універсал-Експо».
7. Статистична і фінансова звітність ТОВ «Таврійська перспектива».
8. Статистична і фінансова звітність ТОВ «Дріада, ЛТД».
9. Статистична і фінансова звітність ДП «Фрідом Фарм».
10. Sanchez J., Tarashevych A. Ukraine: Poultry and Products Annual Report. USDA Foreign Agricultural Service. GAIN Report Number: UP1426. 2014. № 9/2. 12 p. URL: <http://www.thefarmsite.com/reports/contents/UkrainePoultry8Sept2014.pdf>.

Диченко А. Л.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ТОВАРНОЙ ПОЛИТИКИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ХЕРСОНСКОЙ ОБЛАСТИ

Резюме

В статье определены, а также проанализированы ключевые факторы оценки эффективности маркетинговой товарной политики сельскохозяйственных предприятий, выращивающих и реализующих продукцию растениеводства в Херсонской области. Проведен анализ хозяйственной и экономической деятельности предприятий Херсонской области на основе статистической и отчетной информации, в ходе чего использованы инструменты маркетингового анализа, а также сформулированы практические рекомендации по повышению эффективности продвижения и реализации выращиваемой продукции растениеводства.

Ключевые слова: товар, товарная политика, маркетинг, сельское хозяйство, растениеводство, эффективность.

Dichenko A. L.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE COMMODITY POLICY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE KHERSON REGION

Summary

The article defines and analyzes the key factors for evaluating the effectiveness of the marketing commodity policy of agricultural enterprises that grow and sell crop products in Kherson region. The analysis of economic activity of selected enterprises in Kherson region was carried out on the basis of statistical and financial reporting information, marketing analysis tools were used during analysis and recommendations were made how to increase the efficiency of promotion and sales of cultivated crop production.

Key words: commodity, commodity policy, marketing, agriculture, plant growing, crop production, efficiency.